

Streszczenie

Niniejsza praca stanowi opracowanie zagadnienia *tożsamości płciowej* oraz *tożsamości psychoseksualnej*, ich wspólnej relacji i wpływu na siebie tych dwóch komponentów identyfikacji.

Celem badania było: zbadanie związków pomiędzy rozwojem tożsamości płciowej, a tożsamości psychoseksualnej w sytuacji przekraczania binarności płci oraz opisanie rozwoju tożsamości płciowej osób niebinarnych wychowujących się w polskim kontekście kulturowo-językowym. W badaniu przyjęłam udział osób reprezentujących dwie grupy: osoby, których tożsamość płciowa pozostaje poza binarnymi kategoriami płciowymi (osoby niebinarne) oraz binarne osoby cisplciowe pozostające w związkach z osobami (niebinarnymi lub binarnymi osobami transpłciowymi), które podczas trwania związku podjęły decyzję o rozpoczęciu procesu tranzycji.

Projektując badanie kierowałam się trzema ogólnymi pytaniami badawczymi: Jak postrzeganie płci (własnej i partnera) oraz zmiany tego postrzegania wiążą się z postrzeganiem własnej tożsamości psychoseksualnej? Jak przebiega rozwój niebinarnych tożsamości płciowych oraz tożsamości psychoseksualnej osób wychowujących się w polskim kontekście kulturowo-językowym?

W niniejszym badaniu posługuję się indywidualnymi wywiadami pogłębionymi, rozszerzonymi o część dotyczącą historii życia.

Jednym z celów analizy było prześledzenie biografii osób niebinarnych pod kątem wspólnych doświadczeń na różnych etapach życia. Chciałam przyjrzeć się rozwojowi niebinarnych tożsamości, poszukać punktów wspólnych, zbieżnych kluczowych rodzajów doświadczeń. Analizując wywiady zaobserwowałam kilka rodzajów doświadczeń związanych z odczuwaniem i rozwojem tożsamości płciowej, które pojawiają się na kolejnych etapach życia w większości narracji osób niebinarnych, takich jak: czas bez oczekiwań społecznych związanych z płcią, odkrycie niedopasowania, wczesne negatywne doświadczenia związane z ciałem i ekspresją, nie wpisywanie się w stereotypy płciowe pod kątem wyglądu, wpisywanie się w stereotypy płciowe pod kątem wyglądu, moment przełomowy, pogodzenie się z tożsamością, uwolnienie ekspresji, świadoma performatywość.

Osoby uczestniczące w badaniu reprezentują różne perspektywy rozumienia *niebinarności*, różnie odnoszą tę identyfikację do swoich życiowych doświadczeń i też z różnych powodów decydują się na przyjęcie tej tożsamości. Zebrane dane pozwoliły mi wyróżnić cztery grupy, na które mogę podzielić osoby pod kątem ich rozumienia i przeżywania *niebinarności*. Jest to: *gender nonconforming*, *filozoficzne rozumienie płci*, *możliwa binarna transpłciowość* oraz *niebinarni niebinarni*.

Znaczna większość osób uczestniczących w badaniu stosuje do określenia swojej tożsamości pojęcia, które są znane i powszechnie stosowane przez osoby ze środowiska LGBTQ+. Choć możliwych określeń stosowanych do nazwania tożsamości płciowej innej niż binarna jest bardzo dużo, można je w mojej opinii podzielić na pięć głównych kategorii, sposobów relacji z płciowością. Są to: 1) pojęcia odnoszące się do pozostawania poza kategoriami płciowymi, nie odczuwania żadnej płci (np. *agender*), 2) pojęcia podkreślające częściową binarną przynależność, pozostawanie na spektrum, ale bliżej jednej z binarnych kategorii płciowych (np. *demigirl*, *demiboy*), 3) pojęcia zwracające uwagę na zmienność i dynamikę odczuwania płciowości (np. *gender fluid*), 4) pojęcia podkreślające pozostawanie poza binarnymi kategoriami płciowymi, ale przy jednoczesnym odczuwaniu płci (np. *niebinarnosc*) oraz 5) różnorodne, indywidualne pojęcia podkreślające chęć odejścia od kategorii i etykiet.

Analiza biografii pozwoliła mi wyróżnić kilka znaczących różnic w doświadczeniach związanych z rozwojem *tożsamości psychoseksualnej* lub też podejściem do tego aspektu swojej identyfikacji przez osoby *niebinarne*. Są to: czas rozpoznania tożsamości psychoseksualnej (tożsamość psychoseksualna znana od zawsze lub odkrywana na przestrzeni życia) oraz znaczenie psychoseksualności jako

komponentu tożsamości (tożsamość psychoseksualna jako mniej istotny aspekt identyfikacji lub ważniejszy niż identyfikacja płciowa).

Wśród tożsamości, które osoby deklarowały w dniu badania wyłaniają się cztery grupy doświadczeń. Są to: 1) osoby określające swoją *tożsamość psychoseksualną* w kategoriach parasolowych, niemonoseksualnych, pozwalających na szerokie ujęcie tego aspektu swojej identyfikacji, nie zmuszające do wskazywania konkretnej płci osób, z jakimi uczestnicy wchodzi w relacje lub jakimi są zainteresowani pod kątem romantyczno-erotycznym, 2) osoby, które nie określają swojej *tożsamości psychoseksualnej* w ogóle, nie znajdując właściwych pojęć lub też uważając, że kategorie zmuszają ich do zmieszczenia się w danym terminie, przypisują z góry ustalone założenia, pociągają za sobą stereotypy i oczekiwania, którym oni nie chcą musieć stawiać czoła, 3) osoby aseksualne oraz 4) osoby, które z różnych względów identyfikują swoją *tożsamość psychoseksualną* w binarnych kategoriach.

Niniejsze badanie eksploruje również szerzej zagadnienie znaczenia i rozumienia kategorii *płci, orientacji*, roli stosowanych etykiet tożsamościowych przez badane grupy. Szeroko zostało omówione znaczenie tożsamości psychoseksualnej i jej przemiany w przypadku osób cisplciowych, które doświadczyły procesu tranzycji swojej osoby partnerskiej. Finalny rozdział podejmuje zagadnienie pogłębionych zniuansowanych aspektów tożsamości, relacji tożsamości płciowej do psychoseksualnej i ich wzajemnych wpływów i przemian omówionych na indywidualnych przykładach.